

Nr 15.

Ankom till Riksdagens kansli den 11 maj 1911 kl. 4 e. m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 15, i anledning af väckt motion om revision af de utaf öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk utfärdade normalbestämmelser för läroverksbyggnader.

Uti en inom Första kammaren af herr *Lamm* väckt motion, *Motionen.*
nr 31, däruti hemställes, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga åtgärder för en revision af de utaf öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk den 14 september 1905 utfärdade normalbestämmelser för läroverksbyggnader.

I motionen anföres följande:

»Enligt § 58 mom. 1 af Kungl. Maj:ts nådiga stadga för rikets *Motiveringen.*
allmänna läroverk den 18 februari 1905 skola för undervisningen i dessa läroverk afsedda lokaler tillika med trapphus och korridorer m. m. i fråga om antal, storlek och form, inredning, belysningsförhållanden, uppvärmning och luftväxling samt renhållning vara inrättade med noggrann hänsyn till deras särskilda ändamål och i öfverensstämmelse med de närmare föreskrifter, som i dessa afseenden af öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk kunna varda gifna.

Enligt § 214 mom. 3 af samma nådiga stadga skall läroverkets rektor, om byggnads- eller reparationsföretag skall af vederbörande kommun bekostas, anmäla behovet däraf hos kommunalstyrelsen, hvilken det åligger »att efter yttrande af kollegiet — — — låta — — — uppgöra ritning och kostnadsförslag samt det uppgjorda förslaget — — — öfverstyrelsens och öfverintendentsämbetets granskning underställa. Skulle i
Bihang till Riksd. prot. 1911. 9 Saml. 2 Afd. 2 Band. 1 Ser. 12 Häft. (Nr 15). 1

ärendet tvist eller hinder uppstå, inberätte rektor sådant till öfverstyrelsen, som äger att genom vederbörande länsstyrelse söka rättelse».

Enligt slutligen § 216 mom. 1 af läroverksstadgan skall i hvarje kommun, där allmänt läroverk är eller framdeles varder inrättadt, såvida icke annorlunda i särskildt fall är föreskrivet, på kommunens bekostnad, lämplig, till utrymmet tillräcklig samt helst utom läroverkshuset belägen bostad för rektor anskaffas och underhållas eller ock, där hinder möter för sådan anordning, af kommunens medel skälig hyresersättning åt rektor utgå. Skulle i detta afseende tvist uppkomma, äger vederbörande länsstyrelse förordna, och må besvär öfver länsstyrelsens beslut i vanlig ordning kunna anföras.

Utom nu nämnda bestämmelser är jämväl i § 213 stadgad, att kommun alltid är skyldig att för läroverkshus med därtill hörande byggnader kostnadsfritt upplåta byggnadsplats af den art, som i § 57 af läroverkstadgan angifves.

Genom cirkulär den 14 september 1905 har öfverstyrelsen, efter att med biträde af tillkallade sakkunnige och i samråd med öfverintendentsämbetet hafva utarbetat normalbestämmelser för läroverksbyggnader, under hänvisning till föreskrifterna i §§ 58 och 214 af läroverksstadgan, till rektorsämbetena öfverlämnat samma normalbestämmelser »att vid byggnadsföretag tjäna till ledning».

Såväl innehållet af dessa normalbestämmelser som det sätt, hvarpå dessa ej mindre i hufvudstaden än annorstädes tillämpats, synes mig påkalla en revision af desamma, på det att icke genom dessa bestämmelser en alltför stor tunga onödigtvis påläggas stadskommunerna. Särskildt synes mig nödvändigt, att den i § 216 mom. 1 vederbörande med gifna besvär rätt jämväl i öfriga hithörande fall uttryckligen varder stadgad.

Såsom en illustration till innehållet i vissa punkter af förevarande »normalbestämmelser» torde det icke vara olämpligt att återgifva följande anvisningar angående rektorsbostaden:

»Förutom rymlig förstuga och tambur bör vid ett högre allmänt läroverk rektorsbostaden innehålla ett större rum af minst 35 kvadratmeter golfyta, ett sig därtill anslutande förmak, *en matsal rymmande omkring 40 bordgäster*, ett arbetsrum för rektorn, rymliga säng och barnkammare, badrum äfvensom jungfrukammare, kök, skafferi, nödigt källar- och vindsutrymme.

För rektorsbostad vid realskola erfordras i hufvudsak samma antal rum och öfriga lokaler som vid ett högre läroverk. Dock torde det större

rummet och matsalen kunna till utrymmet något inskränkas samt för-
maket uteslutas.» Första kammarens andra tillfälliga utskott yttrar sig
med anledning af motion på följande sätt:

»På hvad sålunda anförts och hänsynen »jämväl till de öfverdrifna
anspråk, som i fråga om skolbyggnader af alla slag nuförtiden fram-
ställas» har motionären grundat sin hemställan.

*Första kam-
marens ut-
skotts yt-
rande.*

De af motionären åsyftade, i detalj gående normalbestämmelserna för
läroverksbyggnader hafva tillkommit i anledning af föreskriften i § 58
mom. 1 af gällande läroverksstadga och äro, enligt hvad utskottet in-
hämtat, utarbetade af öfverintendentsämbetet och öfverstyrelsen i samråd
med hygieniskt och pedagogiskt sakkunniga. Innehållet i dessa bestäm-
melser, hvilka af öfverstyrelsen själf benämnas »utkast» och enligt cir-
kuläret af den 14 september 1905 äro afsedda att »vid byggnadsföretag
tjäna till ledning», rör sig om:

1) förberedande åtgärder för läroverksbyggnads uppförande, bestå-
ende i utarbetande af ett detaljeradt byggnadsprogram att underställas
öfverstyrelsens granskning och godkännande samt upprättande af skissrit-
ningar, sedan programmet godkänts;

2) byggnadsplatsen, dess läge, byggnadsgrundens beskaffenhet och
byggnadstomtens storlek;

3) läroverkshusets allmänna anordning och byggnadssätt till källare,
förstugor, trappor, korridorer, dörrar, fönster, bjälklag, golf, tak, väggar,
värme- och ventilationsanordningar samt vattenledning, hvarvid exempelvis
angående korridor angifves, att densamma skall äga en bredd af 3 till
4 meter, att den skall hafva tillräckligt antal fönster direkt utåt och icke bör
framdragas mellan två rader af rum på längre sträcka än som motsvarar
längden eller bredden af ett klassrum, samt att hvarje lärorum skall stå i
omedelbar förbindelse med korridoren;

4) rummens antal och storlek, hvarvid beträffande rumantalet före-
skrifves — förutom vissa rum för vissa slag af läroverk — att i hvarje
läroverkshus skall finnas en större högtidssal samt rum till förvaring af
bibliotek, kartor, instrument och annan undervisningsmateriel, hvilka till
antal och utrymme lämpas efter läroverkets art och storlek; enligt
föreskrifterna om rummens storlek bör i klassrummen på hvarje lär-
junge komma en luftvolym af 5 till 7 kbm, hvilket vid en höjd af
4 m. motsvarar en golfyta af 1,25—1,75 kvm. per lärjunge;

5) rummens inredning och möblering, särskildt beträffande klass-
rummen, rummen för undervisningen i de naturvetenskapliga ämnena,
rum för teckningsundervisningen, lokal för gymnastikundervisningen, rum

för musikundervisningen, rum för slöjdundervisningen, rektorsbostaden — med de föreskrifter, som motionen därutinnan angifvit — samt afträden.

Öfverstyrelsen lärer själf anse, att någon skyldighet för vederbörande att ställa sig samma normalbestämmelser till efterrättelse icke förefinnes, utan att desamma äro utgifna endast för att tjäna »till ledning».

Om så också varit afsedt, torde dock af de utaf öfverstyrelsen i cirkuläret vid normalbestämmelsernas utfärdande åberopade föreskrifterna i § 58 mom. 1 och § 214 mom. 3 af stadgan för rikets allmänna läroverk följa, att vid upprättandet af byggnadsprogram samt ritningar och kostnadsförslag till läroverkshus dessa normalbestämmelser komma att utöfva det allra största inflytande härutinnan.

För ett noggrant bedömande, i hvad mån »normalbestämmelserna» kräfva för mycket, torde fordras en grundlig och sakkunnig granskning af hvarje särskild punkt i desamma. Af lätt förklarliga skäl har utskottet icke kunnat ingå på en sådan granskning. Å ena sidan fordra de numera mycket vidgade studierna i naturvetenskapliga ämnen med tillhörande laborationer af lärjungarne samt lärjungarnes sysslande med skriföfningar inom läroverket rymliga och särskildt inredda lokaler, afsedda för dessa olika ändamål och på samma gång motsvarande hygienens fordringar. Å andra sidan bör man ju se till, att nödig sparsamhet iakttages och att icke några föreskrifter gifvas, som onödigtvis fördyra en läroverksbyggnad.

Ehuru, såsom nyss nämnts, utskottet icke kan inlåta sig på angifvande af hvarje anmärkningsvärd punkt i de ifrågavarande normalbestämmelserna, anser sig utskottet dock böra påpeka några.

Så t. ex. föreskrifves, beträffande undervisningen i de naturvetenskapliga ämnena, att vid fullständigt realläroverk måste finnas särskilda lärosalar för undervisningen i biologi, i fysik och i kemi, hvar och en med tillhörande rum för samlingar, och uttalas önskvärdheten af att ett särskildt laboratorium finnes för mellanklasserna och ett särskildt för de högsta klasserna, samt påpekas, hurusom det vore af stort gagn för undervisningen, om ett mindre rum bredvid lärosalen anordnades till förberedelserum för den lärare, som skall hålla lektionen, äfvensom om ett annat mindre rum inreddes till arbetsrum för lärarna och till bibliotek för den speciallitteratur, som tillhörde området för ifrågavarande undervisningsämne.

I fråga om teckningsundervisningen angifves, bland annat, att vid högre läroverk med större lärjungeantal erfordras två teckningssalar och ett särskildt skuggrum, därvid såsom lämpligt mått för ritsalen upptages längd 12 meter och bredd 7,5 meter samt påpekas, att fönstren på ena

långväggen helst böra vetta mot norr eller nordost, golfven täckas med linoleummatta och väggarna beklädas nedtill med en 2,2 meter hög träpanel, afslutad med en 20 cm. bred hylla, under hvilken insättas ramar med glas till utställning af mönstergilla ritningar från de olika stadierna, äfvensom af goda elevarbeten, hvilka senare, tid efter annan, böra ombytas.

För musikundervisningen fordras särskild musiksäl med 120 kvm. golfyta samt en höjd af 6 à 7 meter.

Hvad i normalbestämmelserna angifves angående korridorerna i läroverksbyggnaden bidrager gifvetvis i väsentlig mån till byggnadskostnadens ökande i högre grad än nödvändigt kunde vara. En mycket afsevärd del af byggnadskostnaden kommer säkerligen på högtidssalen, i synnerhet när den anordnas så vidlyftigt tilltagen och så utsmyckad, som nu ofta sker. I hvarje fall borde den kunna finna större användning än nu mången gång är förhållandet, såsom till musiksäl och skrifsal. De dryga kostnader, som äro förenade med inredandet af laborationsrum och särskilda lärosalar för undervisning i biologi, i fysik och i kemi borde föranleda, att i hvarje fall finge tillses, huruvida icke större begränsning härutinnan kunde iakttagas, än normalbestämmelserna angifva. Äfven bestämmelserna för ritsalarna borde förenklas. Läger man till dessa omständigheter, som fördyra en läroverksbyggnad, den benägenhet, som i vårt land, särdeles i städerna, förefinnes att vid uppförande af offentliga byggnader, de må afse skolor eller annat, se icke så mycket till kostnaderna, utan fastmer till att byggnaden blifver en prydnad för platsen, samt de anspråk lärare, byggnadskommittéer och ej minst vederbörande arkitekter vid skolhusbyggnaders uppförande ställa på en kommun, är det sannerligen ej underligt, att byggnadskostnaderna för läroverksbyggnader i många fall blifva onödigt dyra.*)

Men härmed är också erkänt, att orsaken till de dryga kostnaderna för läroverksbyggnader under senare år icke är att söka ensamt i de normalbestämmelser, som motionären önskar måtte förenklas, och hvad särskildt Stockholm angår, lärare, enligt hvad för utskottet uppgifvits, ännu

*) *Amn.* I inbjudning till den högtidlighet, med hvilken Kungsholmens Realskolas nya byggnad i Stockholm den 1 februari 1908 invigdes, yttrar rektorn, att Stockholms stadsfullmäktige genom denna byggnad afgifvit ett nytt vittnesbörd om den man skulle kunna säga, obegränsade offervillighet, som besjalar kommunalstyrelsen, då det gäller undervisningen och dess kraf, samt att byggnadskommitténs arbetare »städse präglats af den grundsatsen, att för en skola endast det bästa är godt nog».

I redogörelsen för högre realläroverkets å Östermalm i Stockholm nya byggnad, tryckt år 1910, yttrar rektorn, att herrar stadsfullmäktige här ånyo visat, »att denna upplysta korporation är beredd till högst afsevärda offer, då det gäller tillgodose de kulturella intressenas kraf.»

intet byggnadsprogram för elementarläroverkshus vara uppgjort och tillämpadt med ledning af dessa normalbestämmelser. Samma förhållande, eller att bestämmelserna ännu aldrig hunnit tillämpas, gäller ock, enligt uppgift, beträffande de af motionären ordagrant återgifna föreskrifterna angående rektorsbostaden.

Ytterligare må medgifvas, att kungörelsen af den 2 mars 1906 angående undervisningsplan för realskolan ger genom den kursplan och de »metodiska anvisningar» den innehåller, särskildt i fråga om undervisningen i naturlära, stöd åt öfverstyrelsens kraf på vissa af de här ofvan omförmälda speciella anordningarna.

Ehuru sålunda åtskilliga omständigheter kunna med rätta införas, som göra det antagligt, att, äfven om dessa normalbestämmelser icke funnits, elementarskolebyggnaderna åtminstone på större orter ändock påkostats och komma att påkostas mera än nödigt, synes det likväl utskottet vara att förorda en åtgärd, hvarigenom för framtiden anvisning till uppgörande af enklare byggnadsprogram, byggnadsritningar och inredningar till läroverkshus än de under senare tider uppgjorda och använda kunde erhållas. Det kunde i sådant afseende ifrågakställas, huruvida icke de närmare föreskrifter, som öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk har, enligt 58 § af gällande läroverksstadga, att meddela, borde inskränkas till att innefatta allenast sådana föreskrifter, som *nödvändigt* måste uppfyllas. Men då åsikterna härutinnan kunna växla och då vikten ligger uppå, att afsevärda besparingar i kostnaden göras, när så ske kan, under det att åter stundom vissa, om också icke alldeles nödvändiga, dock önskvärda detaljer kunna stå att vinna utan afsevärdt ökad kostnad, har utskottet trott lämpligast vara, att revisionen af normalbestämmelserna finge till syftemål *afsevärda* besparingar i totalkostnaderna.

Motionären har tillika i sin motion, utan att dock härutinnan göra något yrkande, framhållit nödvändigheten däraf, att den i § 216 mom. 1 af gällande läroverksstadga vederbörande medgifna besvärsrätt i tvist om rektorsbostads anskaffning »jämväl i öfriga hithörande fall uttryckligen varder stadgad». Men då den för öfverstyrelsen gällande instruktion innehåller bestämmelser, huru ändring i öfverstyrelsens beslut må sökas, och, såvidt utskottet kunnat finna, ärenden af nu ifrågavarande slag icke äro från fullföljd undantagna, torde några ytterligare föreskrifter om besvärsrätt i de öfriga fall, som motionären åsyftat, icke erfordras.

På grund af hvad nu anförts får utskottet, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med motionärens förslag, hemställa,

beror, att anspråken å läroverksbyggnaderna år ifrån år ökats, hemställer utskottet,

att motionen icke måtte till någon Första kammarens åtgärd för-
anleda.»

Hvad af utskottet sålunda blifvit föreslaget, bifölls af Första kam-
maren, hvarefter dess beslut delgafs Andra kammaren, som hänvisat
ärendet till sitt första tillfälliga utskott för yttrandes afgifvande.

*Första kam-
marens beslut.*

Med hänvisning till vissa paragrafer i nu gällande läroverksstadga,
hvilka innehålla allmänna föreskrifter angående lokaler för de allmänna
läroverken m. m. riktar motionären i ämnet uppmärksamheten på de
normalbestämmelser för läroverksbyggnader, som öfverstyrelsen för rikets
läroverk med biträde af sakkunnige och i enlighet med § 58 mom. 1
låtit utarbета samt öfverlämnat till rektorsämbetena »att vid byggnads-
företag tjäna till ledning». Motionären anser, att såväl innehållet af dessa
normalbestämmelser som det sätt, hvarpå de ej mindre i hufvudstaden än
annorstädes tillämpats, påkalla en revision af desamma, på det att icke
genom dessa bestämmelser en alltför stor tunga onödigtvis må påläggas
stadskommunerna. Och såsom en illustration till innehållet i vissa punkter
af förevarande normalbestämmelser anföres föreskrifterna beträffande rektors-
bostaden.

Utskottet.

Första kammarens utskott, som ej anser sig kunna inlåta sig på
angifvande af hvarje anmärkningsvärd punkt i normalbestämmelserna, på-
pekar dock vissa sådana, nämligen föreskriften om särskilda lärosalar för
undervisningen i biologi, i fysik och i kemi med tillhörande rum för
samlingar; laboratorium särskildt för mellanklasserna och särskildt för de
högsta klasserna; tvenne teckningssalar jämte skuggrum; samt musiksal
med cirka 120 kvm. golfyta. Till väsentligt ökade byggnadskostnader
anser Första kammarens utskott också, att föreskriften om korridorerna
bidrager. Dessa skola hafva en bredd af 3 till 4 meter och böra ej fram-
dragas mellan två rader rum på längre sträcka än som motsvarar längden
eller bredden af ett klassrum. Äfven högtidssalen, sådan den ofta an-
ordnas till storlek och utsmyckning, anses jämväl förorsaka stora utgifter.

Det torde ej kunna bestridas, att ej blott våra läroverksbyggnader
utan äfven andra offentliga byggnader ej sällan draga mycket höga
kostnader, samt att vederbörande myndigheter och byggnadskommittéer
ej alltid ägna den ekonomiska frågan vid sådana byggnadsföretag tillbö-
rligt beaktande. Motionären i ämnet fäster sig särskildt vid de dyra

läroverkshusen, och det torde väl i första hand vara de erfarenheter, han har beträffande dessa från Stockholm, som föranledt motionen. Att emellertid söka grunden till dessa byggnaders fördyrande hufvudsakligen hos normalbestämmelserna samt att genom en revision af dessa vilja råda bot på det onda, torde vara att se denna sak alltför ensidigt. Normalbestämmelserna, hvilka utkommo den 14 sept. 1905, äro uppgjorda på grund af den nya undervisningsplanen och upptaga i enlighet med densamma sådana lokaler, som äro behöfliga för undervisningens rätta bedrifvande. Några få lokaler betecknas i nämnda bestämmelser såsom önskvärda, om också ej absolut nödvändiga, nämligen rum för praktiska öfningar i naturvetenskapliga ämnen samt rum för skrifningar. Hvarken i motionen eller i Första kammarens utskotts utlåtande är det visadt, att normalbestämmelserna upptaga lärorum eller föreskrifva anordningar, som ej äro nödvändiga vare sig för undervisningens tillgodoseende eller med hänsyn till den allmänna hygienens kraf.

Den förändrade ställning, som de naturvetenskapliga ämnena fått efter den nya läroverksreformen, synes med nödvändighet kräfva särskilda lokaler, om denna undervisning skall kunna åskådligt och på ett rationellt sätt bedrifvas. Och lika tydligt bör det vara, att nödiga förvaringsrum fordras för biologiska och mineralogiska samlingar äfvensom för kemiska och fysikaliska apparater, så att dessa saker ej förstöras eller förfaras. Sångsalen förefaller stor med sin föreslagna golftyta af 120 kvm. Men då man besinnar, att i ett fullständigt läroverk ofta 120 lärjungar och däröfver deltaga i körsången, blir det ju knappt en kvm. golftyta för hvarje elev, och det torde ej kunna anses vara för mycket. För öfrigt lägga normalbestämmelserna ej hinder i vägen för högtidssalens begagnande till sångrum utan säga uttryckligen, att en sådan anordning kan ske vid real- och samskolor med litet lärjungeantal. I ganska stor utsträckning användes högtidssalen jämväl till skrifrum, då skrifning af uppsatser, temata o. d. i skolan numera försiggår i betydligt större utsträckning än förr. Beträffande högtidssalen synes Första kammarens utskott ej vilja anmärka på densammans befintlighet. Detta torde ej heller med skäl kunna göras, då densamma utom nyssnämnda användning jämväl dagligen behöfves såsom gemensam bönsal; och vid termins-afslutningarna lär den också endast med svårighet kunna undvaras. Högtidssal har för öfrigt, såsom känt torde vara, funnits vid läroverken långt innan normalbestämmelserna kommo till. Utskottet tror sig emellertid kunna instämma med Första kammarens utskott däruti, att den onödiga storlek och utsmyckning, som högtidssalen på vissa ställen får, förorsakar

ganska dryga kostnader, men detta torde rimligtvis ej kunna läggas normalbestämmelserna till last.

Beträffande ritsalarna finner Första kammarens utskott hufvudsakligen dessas antal och storlek anmärkningsvärd. I ett större läroverk med många parallellafdelningar synas emelltid tvenne teckningssalar vara nödvändiga. Det är lätt att räkna ut, att dessa salar samtidigt tagas i användning af de olika afdelningarna under större delen af den tid undervisningen pågår. Att ritsalen måste vara något större än en vanlig lärosal torde inses utan vidare.

Korridorerna, deras storlek och anordning anses i väsentlig mån bidra till byggnadskostnadens ökande i högre grad än nödvändigt kunde vara. I detta hänseende torde emellertid vederbörlig hänsyn böra fästas vid hygienens fordringar. Korridorerna äro utom sin ursprungliga bestämelse jämväl afsedda att vara förvaringsrum för ytterplaggen under lektionstimmarna, och där befinna sig också tvättställningar och drickesfontäner eller dylikt. Bredden angifves i normalbestämmelserna till 3 à 4 meter. Om det senare måttet möjligen något skulle kunna afprutas, torde däremot det förstnämnda, eller 3 meter, vara det minsta möjliga. Bestämmelsen, att lärosalar hufvudsakligen böra ligga blott på ena sidan af korridoren, sammanhänger dels med den fordran, att korridorerna böra vara ljusa, äfvensom att de lätt böra kunna luftas, dels med krafvet att lärosalarna helst böra vara förlagda åt öster, sydost eller söder. I allmänhet söker man undvika lärosalarnas förläggande åt norr, hvilket dock knappt torde kunna undgås, därest lärosalar förläggas på ömse sidor om korridorerna. En sådan anordning af korridorerna som normalbestämmelserna föreskrifva förefanns för öfrigt redan före dessa bestämmelser till och med vid flere af de på senare tiden uppförda folkskolehusen, och är sålunda ej någon nyhet, införd särskildt af normalbestämmelserna.

Det exempel motionären i ämnet framdrager såsom illustration till normalbestämmelsernas olämplighet, eller rektorsbostaden, synes ej vara väl valdt. Enligt dessa bestämmelser bör den innehålla sex rum med kök och jungfrukammare äfvensom vissa nutida bekvämligheter. Detta antal rum torde ej vara mera, än hvad rektor haft redan före normalbestämmelsernas tillkomst. Bestämmelsen, att matsalen bör kunna rymma 40 bordsgäster, vill utskottet medgifva vara en mindre lycklig affattning för hvad meningen torde vara, nämligen att matsalen bör vara rymlig. För öfrigt förefinnes ju ej något tvång att anordna särskild bostad åt rektor. Det vanligaste lärar väl också vara, att han erhåller hyresersättning.

Enligt hvad utskottet funnit, torde näppeligen någon inskränkning

kunna göras i bestämmelserna om de olika lokalerna och deras anordnande, för så vidt undervisningen ej skall lida förfång, och några *afsevärda* besparingar i totalkostnaderna för läroverksbyggnaderna anser utskottet därför ej heller på den vägen kunna åstadkommas. Däremot är det så mycket annat, som fördyrar ett läroverkshus, och där besparingar ofta skulle kunna ske, men hvilket ej ligger inom normalbestämmelsernas räckvidd, såsom byggnadernas konstruktion, deras konstnärliga utsmyckande och monumentala beskaffenhet, byggnadsmaterialet m. m. Ej minst torde på totalkostnaderna inverka vederbörande myndigheters och byggnadskommittéers större eller mindre vilja och förmåga att bedöma ej blott hvad som är praktiskt och ändamålsenligt, utan ock att ernå detta på ett ekonomiskt sätt.

I allt väsentligt synas normalbestämmelserna vara uppgjorda på grundvalen af redan bestående förhållanden, jämte det att de naturligtvis måst taga hänsyn till den nya undervisningsplanen. Ätminstone i ett fall innebära de till och med en ej oväsentlig inskränkning af det förut bestående, nämligen i fråga om storleken af lärorummen, för hvilka de lämpliga måtten uppgifvas vara: längd 8 meter, bredd 6,5 meter och höjd 4 meter. Lärosalarne i många af de äldre läroverkshusen äro vanligen vida större såväl beträffande golvytan som höjden.

Då det sålunda synes utskottet, att några *afsevärda* besparingar på den af motionären samt Första kammarens utskott anvisade vägen ej stå att vinna, och då normalbestämmelserna endast afse att tjäna till ledning vid uppgörande af program och ritningar för läroverksbyggnader men ej att ålägga vederbörande kommuner några förpliktelser, hemställer utskottet,

att Andra kammaren ej måtte biträda Första kammarens beslut.

Stockholm den 11 maj 1911.

Å utskottets vägnar:

A. J. HAGSTRÖM.
